

Arvo Survo

Iku-Ruotus

Epos korpiheimon sodasta ristimiekkalaisia vastaan

JUMINKEKO

Arvo Survo

IKU-RUOTUS

Eepos korpiheimon sodasta ristimiekkalaisia vastaan

JUMINKEKO

2023

Juminkeon julkaisu n:o 155

*Vuoden 2023 suomalais-ugrilaisen maailman kulttuuripääkaupunki
Kuhmon julkaisu*

UNESCO:n kirjallisuuskaupunki Kuhmon julkaisu

Toimittaja: Markku Nieminen

Taitto: Pirkko Mähönen

Sanojen selitykset: Arvo Survo

Kuvat: Markku Nieminen

ISBN 978-952-7277-25-6

ISSN 2242-2447 2

Sanasia tekijästä

Arvo Survo tunnetaan parhaiten hengellisestä työstään Inkerin luterilaisen kirkon pappina, mitä työtä hän on tehnyt vuodesta 1981 alkaen neljän vuosikymmenen ajan. Inkeriläiset tuntevat hänet myös muusikkona ja perinteenkerääjänä. Erityisesti häntä on kiinnostanut runolaulumittainen kansanrunous, jota Inkerinmaalla oli löydettävissä vielä 2000-luvun alussakin, vaikka kansa välillä – ensin 1930-luvun vainovuosina ja sitten toisen maailmansodan myrskyissä sekä heti sen jälkeen – joutui poliittisista syistä kauas kotiseudultaan. Vasta 1950-luvulla, Stalinin kuoleman jälkeen, inkeriläiset saivat oikeuden palata isiensä maille. Arvo sattui syntymään juuri niihin aikoihin. Itse inkeriläisenä hänet on kotimaassaan aina otettu omana poikana vastaan, varsinkin kun hän toi kirkkonsa sanomaa, mikä oli ollut hajalle ajetun kansan identiteetin tärkeimpänä säilyttäjänä.

Ei ole mikään ihme, että työssään laulamista hyödyntävänä ja kansanrunouteen ihastuneena Survosta tuli myös runoilija. Hän mm. loi runolaulumittaisen messun, mikä sai ihastuneen vastaanoton. Hänen ensimmäinen kirjallinen julkaisunsa oli 1990-luvun alkupuolella ilmestynyt laaja runoelma *Itku Inkerille*. Pian sen jälkeen julkaistiin kirjasena ja äänitteenä kalevalainen *Korpimessu* ja 2000-luvun alussa apokryfieepos *Suur-Synty Kiesus*. Vielä ennen seuraavaa eepostaan häneltä ilmestyi *Korveikko*-runoelma. Vuonna 2020 Juminkeko julkaisi hänen inkerois-vatjalaisen eepoksensa *Pääskölintu – päivälintu*, mikä on kunnianositus Inkerinmaalla elävälle kahdelle pieneksi vähemmistöksi supistuneelle kantakansalle. Pienoiseepoksessa kerrotaan, millaisena inkerois-vatjalainen mytologia näkee maailman synnyn.

Nyt Survo jatkaa pienoiseeposten tekemistä tarttuen jo varhaisessa kansanrunoudessa esiintyneeseen Ruotukseen, mikä on Raamatun Herodeksen nimi runolauluperinteessä. Kaikkiaan SKVR -antologiassa (*Suomen Kansan Vanhat runot*) on 25 tallennettua Ruotus-runoa, varhaisimmat 1700-luvulta. Eniten näitä runoja on saatu Vienasta ja Inkerinmaalta. Kaikissa Ruotus kuvataan yrmeänä isäntänä, joka – kuten ei hänen vaimonsakaan – halua auttaa kysyjää, vaan joka joissakin runoissa jopa polttaa avunpyytäjän. Ruotus ei kansanrunoissa ole historiallinen henkilö, vaan pahan ilmentymä. Sellaisena hän esiintyy myös Arvo Survon eepoksessa. Tässä tapauksessa sodan tuojana rauhalliseen Korpikansolaan, mikä eepoksessa kuvaa Karjalankannaksella ja Inkerinmaalla elävien itämerensuomalaisten kansojen asuinsijoja. Kaikkien näiden kansojen eepoksena *Iku-Ruotusta* voidaan pitää. Niiden asuinalueille sota on työntynyt eri aikoina, milloin lännestä ja milloin idästä. Ruotus sotajoukkoiheen on näiden kaikkien valloittajien – ristimiekkalaisten, kuten Survo ilmaisee – symboli.

Suurin osa eli noin 70–80 prosenttia Survon eepoksen säkeistä on SKVR:stä. Itse hän on luonut vajaat 25 prosenttia säkeistä muodostaakseen ehjän kertomuksen.

Kun Elias Lönnrot oli saanut valmiiksi vuonna 1849 ilmestyneen Kalevalan toisen painoksen, hän arvioi, että käytettävissä olleesta runoaineksesta olisi voinut saada aikaan seitsemän eri sisältöistä eeposta. Harva on Kalevalan ilmestymisen jälkeen uskaltautunut eepoksen laatimiseen tallennetusta kansanrunousaineistosta. Onneksi Arvo Survo on ennakkoluuloton. Tuloksena on nyt jo kolmas eepos. Se kertoo kansanrunouden voimasta tänäkin päivänä. Survon työllä on iso merkitys erityisesti Inkerinmaan kanta-asukkaille, mutta sen tuloksista voivat nauttia laajemmatkin lukijakunnat.

*Kalevalan päivänä 2023
Markku Nieminen*

Sisällysluettelo

Tekijän alkusanat	7
1. runo	13
<i>- Laulakaa emoni lapset, kukkukaa emoni kullat, tällä nuorella iällä, viheriällä vartuella! Nuori ikä, vihanta varsi - kaunis tuullan tukkapäänä, liekun lieminät olalla; sen verr' ilmalla iloa, sen verr' polvutta parasta, sen verr' maalla mairautta, min verran ison kotona, min verran emon tykönä!</i>	
2. runo	25
<i>"Tulkaatte tytöt kokoille, pojat potrat saakaa tänne, mein kopeille kokkoloille, leve'ille lekkoloille! Tulkaa tyttäret tulille, vanhat ämmät valkioille - kuka ei tule kokolle eikä vaarra valkialle, saakohon savisen lapsen, hernevartisen hetelmän!"</i>	
3. runo	37
<i>Varjele, vaka Jumala, estä Luoja armollinen, suurilta sotiketoilta, miesten tappotanterilta: äijä on sinne männehiä, vaan vähän palannehia... Kaitse, kaunoinen Jumala, varjele vakainen luoja, polosia poikiasi, Korpikansolan väkeä, sorkista sotihevosten, vainovarsain varpahista!</i>	
4. runo	47
<i>Jossain ukkonen jyrähti, salama sivalsi oitis, aluin aavistain etäällä, tuolla taivon reunamilla; ko samalla tummui taivas, ilman puhkoi pyörentäinen. siso siitä jo sävähti, jotaki tulevan tunki, muistaen sanat setänsä, veljen taatansa tarinan...</i>	
5. runo	61
<i>Taas kylillä kerrotahan, unin nähty ja nä'yinki: "Linnut lentääpi sanomin, sotaviestein viuhahtavat, yllä seutumme saloisen, alan korpisen ylitse - tuli kukko Kuurinmaalta, sulkavalkia Vä'istä, laskeutui Lapesta lintu, sinisulka Suomenmaasta..."</i>	
6. runo	71
<i>"Pi'e risti rinnallasi, haarut hartiaisellasi, mi on polvissa pyhäty,* saoin vuosin siunaeltu!" - "Hoia Kiesus, hoia Luoja, hoia hoitava Jumala, omoa omenuttamme, meidän poikoa parasta, sotatielle sortumasta, kaihotielle kaatumasta!..."</i>	

7. runo 85

*"Mistä mie anon apua, kusta hoivia rukoilen,
ko tulen sotakeoille, tapauhun tappelohon? -
Tuolta armoa anelen, hoivoa huhueleime,
isännältä Kiesukselta, emännältä Maarialta,
tuohon työhön työlähäsen, asiahan ankarahan!"*

8. runo 95

*Oi mi'un vetryt velloiseni, oi helle helkkokervyeni,
ko en vaa päässyt verkkivo tuskiais' tuulottelemahan,
en joutunt, emon juomukkaiseni, vaivojais' valittelemahan,
itsepä aina käinki siulle tuskani tuulottelemassa,
aina siulle siityiselleni vaivani valittelemassa!
Oi emon evenikkaiseni, taatan etsitellukkaiseni
oi mi'un kallis kaluoni, perehen kailalintuiseni,
ko möyhä'än asti kerallasi myö kaikki puhki puhelimme,
tusat kaikki, emon tähtituotuni, toin-toiselle ain' sanelimme,
kenelle nyt, velloiseni siityiseni, sisi vaivansa valittelloo,
kelle tämän, vestokervyeni, marja tuskoansa tuulottelloo...*

9. runo 107

*Kylihin noihin kaukaisihin, tuonne Korpimaan takanne,
vain yksi tuli takaisin, uros ainoa palasi,
perin raanoin peittämänä, aseina arpeuttamana.
Vieri viestinen kylille, sai sanoma hieruloihin,
kera tulleen takaisin, miehen vaivaisen mukana...*

10. runo 121

*"Ole kiitetty Jumala, ylistetty Luoja yksin,
ko sie kaitset kansoamme, suojelet salon sukuja,
puinnista verisen pellon, talkoista toraketojen -
päästät siitä pälkähästä, siitä keinosta kerität!"*

Заключение 131

Tekijän alkusanat

Korpikansa on kirjailijan valitsema yhteinen nimi itämerensuomalaisille heimoille. Vielä muutama vuosisata sitten lähes kaikki kylämme sijaitsivat joko korven keskellä tai sen reunamailla. Nekin niistä, jotka olivat lähellä merta tai järven rannalla, lähes poikkeuksetta sijaitsivat metsän tuntumassa. Tässä aika pitkälle kansanrunoihin – ja osittain itkuvirsiinkin – pohjautuvassa eeposrunoelmassani pyrin tuomaan esille sen vaiheen heimojemme elämästä, jolloin muukalaiset, käyttäen väärin myös kristinuskon pääsanomaa, yrittivät valloittaa lisää heimojemme alueita. Sinänsä sanoma *Kiesuksesta*, niin kuin Uuden testamentin päähenkilöä kansan keskuudessa oli muinoin kutsuttu, alkoi saavuttaa itämerensuomalaisia jo ennen, kuin esivanhempiamme ryhdyttiin käännyttämään tulella ja miekalla.

Eepoksen *Ruotus* (Raamatussa *Herodes*) joukkoineen ja verisine aikaansaannoksineen edustaa teoksessa kaikkea sitä kielteistä ja traagista, jota on vuosisatojen saatossa aiheutettu väärähenkisellä ja hyökkäävän itsekkäällä kirkkovaltioiden toiminnalla. Kertomuksen *Tiiha* (Raamatussa *Herodiada*, *Herodeksen* rakastajatar) on *naaras nainen* kansanrunojen(kin) mukaan. Eepoksen juonessa tämä on myös vääristyneen uskonnollisuuden, perin kieroutuneen kristillisyyden ruumiillistuma. Sellainenhan äärimmäisissä ilmenemismuodoissaan meidänkin aikanamme vastaa noituutta ja pahimmillaan jopa satanismia. Raamatun sivuilta Herodiaan lisäksi löytyy muitakin vastaavanlaisia hahmoja, joitten joukossa on sekä naisia, että miehiä. Naishahmoista eteen nousee julma ja moraaliton luopio *lisebel* sekä aivan omaa luokkaansa oleva, saatanallisen *pedon* selässäkin ratsastava, Johanneksen ilmestyksen *portto*. Tämä onkin nähty luopiokirkon ilmentymänä...

Korpikansolan saaliista rikkaat metsät ja kalaisat vedet houkuttelivat kutsumatta vieraita niin etelästä, lännestä, kuin idästäkin. Saalistavien joukkojen hyökkäykset pakottivat heimojamme yhdistämään voimansa omien alueittensa suojelemiseksi, nousemaan yhtenä miehenä torjumaan tunkeutujia, noitten harrastamaa pakkoa ja anastusta. Ulkoisten hyökkäysten yhä kiitessä, voimien yhdistäminen oli *korpiheimoille* ainoa vaihtoehto vapaana pysymiseksi. Riittävää yhdistymistä, kuten tiedämme historiasta, ei kuitenkaan tapahtunut. Itse sanoma *Kiesuksesta* oli osalle korpikansaa jo sinänsä tuttu ja läheinen. Monet kyläthän ja kyläryhmät olivat vaeltavien munkkien saarnojen sekä kristittyjen kauppiaiden kanssa käydyn kaupan ansiosta, saaneet jo tuntuvasti vaikutteita kristinuskosta. *Korpikansolan* takamailla elettiin kuitenkin edelleen lähinnä perinneuskonnon puitteissa.

Teos on tarkoitettu kansanrunon keinoin tuomaan esille erään niistä heimojemme historian vaihteista, jolloin hyökkäyksen kohteeksi jouduttuaan korpiheimo nousee yhtenä miehenä puolustamaan maataan!

Arvo Survo

Käytetyt lyhenteet:

alk. – alkujaan, alkuperäinen

e. – eli

ernl. – eräänlainen

ilm. – ilmeisesti

mrt. – murre-, murteellinen

myt. – mytologinen, myttinen

nom. – nominatiivi

snt. – sanonta

srv. – seuraava

VT – Vanha Testamentti

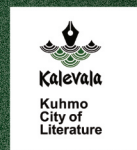
Iku-Ruotus

*Ruotus ilkiö ikuinen,
pahuuden on palvelija,
rajarauhan rikkojakin,
uhkana nyt korpikansan.*

Iku-Ruotus on Arvo Survon laatima Inkerinmaan ja Karjalankannaksen kansojen pienoiseepos, joka kertoo, miten aika ajoin kansanheimojen rauhallisen elämän sekoittivat muualta tulleiden valloittajien ryöstö- ja käännetyretket. Sota tunkeutui alueelle, milloin idästä ja milloin lännestä. Eepoksessa eri suunnista tulleita ristimiekkalaisia edustaa ikaikainen kansanrunouden Ruotus.

ISBN 978-952-7277-25-6
ISSN 2242-2447 2

